

Jani Sassali, Johanna Löhönen, Hanna Värri,
Anna-Kaisa Hyrkkänen ja Terhi Sandgren

VASTUULLISTA JULKAISUMETRIIKKAA EDISTÄMÄSSÄ – KANSALLINEN JULKAISUMETRIIKKAOPAS

Kansallinen julkaisumetriikkaopas (KJMO) on kansallisena yhteistyönä toteutettu ja ylläpidettävä opas julkaisumetriikasta. Se on avoimesti verkossa saatavilla ja on tarkoitettu kaikille, jotka tarvitsevat työssään tai muussa toiminnassaan tietoa julkaisujen analysoimisesta ja siihen käytettävistä välineistä. Käyttäjät eivät tarvitse esitietoja julkaisumetriikasta, mutta tieteellisen julkaisemisen käytäntöjen ja suomalaisten tutkimusorganisaatioiden toimintaympäristön tuntemus on tarpeen.

Kansallisen julkaisumetriikkaoppaan (KJMO) tuottamisesta on vastannut FinnARMA-julkaisumetriikkaverkosto. Oppaassa on esitelty julkaisumetriikkaan liittyvät keskeisimmät käsitteet sekä ohjeita siitä, miten erilaisia kohteita voidaan julkaisujen perusteella analysoida. Erilaiset indikaattorit, tiedonlähteet ja työkalut esitellään monipuolisesti. Oppaassa tuodaan myös esille julkaisumetriikkaan läheisimmin liittyviä metriikoita muista näkökulmista. Lisäksi sen sisällössä on keskeisessä roolissa vastuullinen julkaisumetriikan käyttö, joka oman lunkunsa lisäksi on upotettu näkökulmana tai nostoina oppaan muihin lukuihin.

Suomenkielinen versio oppaasta otettiin käyttöön kesäkuussa 2022. Sisällöntuotantoon ja sen kommentointiin osallistui yli 60 suomalaista asiantuntijaa syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana. Seuraava vaihe on tuottaa oppaasta myös englanninkielinen ver-

sio ja näitä molempia versioita tullaan jatkossa pitämään ajan tasalla.

Julkaisumetriikkaa moniin tarpeisiin

Julkaisumetriikan pelikentällä on monia erilaisia toimijoita tutkimusorganisaatioiden julkaisumetriikka-asiantuntijoista tietokantojen tuottajiin. Eri toimijoilla on oma näkökulmansa aiheeseen ja he käyttävät ja tuottavat julkaisumetriikkaa eri tarkoituksiin. Julkaisumetriikan kenttä on jatkuvassa muutoksessa, palveluita ja indikaattoreita kehitetään alati. Asiantuntemuksen tasoja on monia, eikä kukaan pysty yksin hallitsemaan koko julkaisumetriikan kenttää.

Julkaisumetriikan asiantuntijaksi tullaan monia eri reittejä, mitään varsinaista yhtä koulutuspolkua ei ole. Julkaisumetriikka-asiantuntijat ovat työssäoppimisen lisäksi usein koulutautuneet erilaisilla yksittäisillä

kursseilla. Laajana jäseneltona kokonaisuutena opas tukee asiantuntijoita oman osaamisen kehittämässä ja sitä voidaan käyttää uusien asiantuntijoiden perehdyttämisen välineenä.

Sysäyksen oppaan syntymiselle antoivat vastuullisen julkaisumetriikan suositukset. Vastuullisen julkaisumetriikan suositukset ja julkilausumat ovat vastaliike julkaisumetriikan runsaaseen ja soveltumattomaankin käyttöön. Julkaisumetriikan vastuullinen toteuttaminen vaatii ymmärrystä julkaisumetriikan käsitteistä, välineistä, menetelmistä ja indikaattoreista. Opas tarjoaa eväitä tähän.

Tieteellisissä kirjastoissa julkaisumetriikka on vakiintunut osa toimintaa. Kirjastojen julkaisumetriikan asiantuntijat vastaavat monien eri tahojen haastaviin kysymyksiin ja toimeksiantoihin. Julkaisumetriikkaopas tarjoaa tukea arjen työn eri tilanteissa. Julkaisutilaisuutta varten tehdyssä kyselyssä nousi esiin useita teemoja. Opasta suunnitellaan käytettäväksi oman osaamisen kehittämässä ja opetuksen tukena. Monet mainitsivat käyttökohteena erilaiset arvioinnit. Kuten tutkimuksen ja tutkijan arvioinnin, sekä rekrytoinnit.

Askel askeleelta – matka ajatuksesta oppaaksi

Ajatus kansallisesta julkaisumetriikkaa käsittelevästä oppaasta syntyi kansallisessa vastuullinen metriikka -työryhmässä keväällä 2020, kun ryhmä työsti kansallista

suositusta julkaisumetriikan vastuullisesta käytöstä. Lopullinen päätös kansallisen oppaan tuottamisesta tehtiin FinnARMA-julkaisumetriikkaverkoston tapaamisessa syksyllä 2020 ja työ käynnistettiin kehittämissyöhmän toimesta tammikuussa 2021. Työn käynnistämisyvaiheessa työhön ilmoittautui mukaan 13 suomalaista organisaatiota, joista kustakin edustajat osallistuivat kevään 2021 aikana projektin suunnitteluun.

Kevään aikana kehittämissyöhmä suunnitteli oppaan sisällöllisen rungon ja teki muutamia jatkoon kannalta keskeisiä päätöksiä. Näihin kuuluvat mm. oppaan nimi Kansallinen julkaisumetriikkaopas ja sisällön rajoittamisen koskemaan vain julkaisumetriikkaan suoranaisesti sisältyviä teemoja. Merkitävä päätös oli myös oppaan sijainti, jossa päädyttiin CSC:n ylläpitämään Eduuni-wikialustaan. Alusta oli sinänsä helppo päätös, kun FinnARMA-verkoston muukin sisältö on samalla alustalla ja se tarjoaa mahdollisuuden ylläpitoon organisaatorajojen yli. Keskeinen päätös oli myös kaksikielisyys, eli kehittämissyöhmässä pidettiin tärkeänä oppaan olevan yksi yhteen sekä suomeksi että englanniksi.

Varsinainen sisällöntuotanto käynnistyi syksyllä 2021 ja kehittämissyöhmästä muodostettiin henkilömäärältään laajempi sisällöntuotantoryöhmä (yhteensä 35 henkilöä). Sisällöntuotantoa tukevaksi käytännöksi sovittiin jokaiselle pääluvulle nimetyt vastuuorganisaatiot, jotka pitivät

huolen oman päälukunsa sisältöjen valmistumisesta. Lisäksi työn etenemistä päätettiin seurata kuukauden välein järjestettävien välietappien avulla, joihin osallistuivat kaikki sisällöntuotantoon osallistuneet henkilöt. Nämä olivat erittäin keskeisiä päätöksiä sen suhteen, että suomenkielinen versio oppaasta saatiin kommentointikierroksia varten valmiiksi jo huhtikuussa 2022 noin kahdeksan kuukautta kestäneen sisällöntuotantovaiheen jälkeen.

Kommentointivaihe oli lopulta hyvin tärkeä osa oppaan sisällöllisen laadun kannalta. Huhtikuun lopussa käynnistynyt sisällöntuotantoryhmän sisäinen kommentointikierros oli ensimmäinen mahdollisuus tekijöillekin käydä opasta läpi kokonaisuutena. Tältä kommentointikierrokselta saatiinkin suuri määrä isoja ja pientä korjattavaa, joita pyrittiin tekemään hyvin pikaisella tahdilla. Tiukka aikataulu johtui jo etukäteen sovitusta projektin ulkopuolisten asiantuntijoiden kommentointikierroksesta, joka käynnistyi jo toukokuun puolellisissä. Tähän kommentointikierrokseen pyrittiin löytämään asiantuntijoita eri aihealueilta kuten saavutettavuus, vastuullisuus, koulutus, julkaisumetriikan asiantuntemus ja terminologinen sanastotyö. Loppujen lopuksi kommentointikierrokselle lupautui osallistumaan vielä 20 projektin ulkopuolista asiantuntijaa. Tämä kierros poiki korjaustarpeita ja aivan uusia sisältöideoita vähintäänkin saman verran kuin sisällöntuotantoryhmän oma kommentoin-

tikierros. Näitä pyrittiin huomiomaan mahdollisimman paljon ennen oppaan virallista julkaisutilaisuutta.

Elävä ja kehittyvä opas

Oppaan ensimmäinen suomenkielinen versio julkaistiin kesäkuussa 2022. Ennen julkaisua toteutetut kommentointikierrokset tuottivat yli 50 laajempaa ja lukuisia pienempiä muutosehdotuksia. Saatujen kommenttien perusteella oppaan sisältöä ja rakennetta on muokattu ja täydennetty. Kommenttien käsittelyä jatketaan vielä syksyn 2022 aikana. Syksyn aikana on myös tarkoitus yhtenäistää oppaassa käytettyä terminologiaa.

Nykyisen projektiryhmän työlliställä on vielä tuottaa oppaasta englanninkielinen versio. Käännöstyö pyritään aloittamaan vielä syksyn 2022 aikana. Kun oppaan molemmat kieliversiot on saatu valmiiksi, lopettaa tämänhetkinen projektiryhmä toimintansa nykyisessä muodossaan. Oppaan kehittämistyötä tulee jatkamaan Finn-ARMA- julkaisumetriikkaverkoston kokoama pysyvä ryhmä.

Oppaan kommentointi tullaan pitämään avoimena myös tulevaisuudessa. Täydennys- ja muutosehdotuksia voi jatkossa lähettää oppaan kunkin sivun alalaidassa olevan kommentointiominaisuuden avulla tai lähettämällä sähköpostia osoitteeseen kjmo@postit.csc.fi. Muutosehdotukset käsitellään kuukausittain järjestettävissä tapamisissa.

